

היריעה? הדבר דומה למי שזורע בשביעית והגידול נמשך למוצאי שביעית אין בכך בכדי למנוע איסור ספיחין. אך נראה כמט"כ שאין כאן איסור ספיחין כלל. ועי' סי' ט"ו שדנו בנושא זה מנקודת מבט נוספת ומשנה לא זהה ממקומה.

סימן טו

הנוף בעציץ שאינו נקוב

חרס מפעפע (כשם שמצינו לענין בליעת איסור שאינו יוצא מידי דופיו לעולם), ה"ה השורשים יונקים דרך דפנות העציץ. ולדברי ר' יונה זה לא מקרי יניקה, אלא רק משום שהכלי ישבר מכח השורשים, ולכן לדעתו הנוטע בעציץ מונה שנות ערלה מרגע הנטיעה. אך לדעת ר' יוסי אין זו נחשבת לנטיעה. וא"כ בעייתנו תלויה במחלוקת ר' יוסי ור' יונה. לדעת ר' יונה אע"פ שעתה בזמן הנטיעה הכלי עוד שלם כיון שסופם של השורשים לשבור את הכלי אנו מונים שנות ערלה כבר מעתה, כלומר הנטיעה מתחילה מהרגע הראשון, משום שסופה להתחבר לקרקע. וא"כ ה"ה בנ"ד מכיון שסופם של העלים להתפשט החוצה, הזריעה אסורה כבר מעתה. אך ר' יוסי שמפרש שהשורשים יונקים, אינו סובר כר' יונה, ולדעתו י"ל שמכיון שבשעת הנטיעה עדיין העציץ לא היה נקוב א"א לייחס למעשה זה נטיעה. וה"ה בנ"ד מכיון שבזמן הזריעה העציץ לא נקוב והעלים עדיין אינם אין זו זריעה. וראיתי להגרש"ז אורבך ב"מנחת שלמה" סי' מ' שדן בזריעה בעציץ נקוב בשביעית ולדעתו אין איסור בזריעה בעציץ נקוב, משום שלפני הזריעה העפר אינו נחשב כמחובר, ורק אחרי הזריעה תתחיל יניקה של שורשים והם יחברו את העציץ עם הקרקע. אך מאחר שבשעת הזריעה עצמה

במשתלה שותלים שתילים בבית ע"ג שולחנות. אולם בהמשך הגידול עלול חלק מהעלים לצאת החוצה ונופם יראה את הקרקע. ונמצא ששתילתו עתה גורמת לזריעה לאחר זמן. האם השתילה אסורה? (עי' לעיל סי' י"ד)

באג"ט (מלאכת זורע ס"ק כ"ד) כ' שהזורע בעציץ שא"נ והגידולים יתפשטו אח"כ מחוץ לעציץ באחת משבתות השנה, בשגגת שבת וזדון מלאכות, או בשגגת זה וזה, חייב חטאת. והטעים את דבריו שכל זריעה בשבת, אף שהמשך הצמיחה נעשה מאליה, התורה מייחסת לזורע את כל המשך הגידול. והביא ראיה מעירובין ט"ו שהנוטע לשם לחי לא מקרי לחי העומד מאליה. וכן מהרמב"ן בפ"ב בקונט' דינא דגרמי, שכ' שהנוטע אילן נחשב למזיק בכך שהשורשים הולכים ומתפשטים.

ובשביעית אין נפ"מ בין זדון לשגגה כי אין ימים מחלקים בינתיים, ולכן כל שתילה שבסופה העלים יתפשטו החוצה נחשבת התפשטות המתייחסת למעשה השתילה הראשון וחייב.

ועדיין צ"ע לענ"ד. בירושלמי ערלה פ"א ה"ב: "הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה, ר' יוסי אומר מפני שהשורשין מפעפעין אותו, ר' יונה מפיך לישניה, כלי חרס עומד בפני שורשים!?" כלומר, לדברי ר' יוסי כיון שכלי

לסכך בו את הסוכה כתבו הריטב"א והרא"ה שהצמיחה אינה נחשבת לעשייה, אלא כדבר הנעשה מאליו. וא"כ רק בסוכה שהתורה כתבה במפורש "וּחַג הַסּוּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ", צריכה הסוכה להעשות בידי אדם ממש, וצמיחה מאליה אינה עשייה. משא"כ בלחי, לא נאמרה בו עשייה במפורש, ולכן י"ל שמכיון שהאדם נטע את העץ, אע"פ שהמשך הצמיחה נעשה מאליו, אין זה לחי העומד מאליו, מכיון שתחילתו היתה בעשיית אדם.

אלא שא"כ יקשה על האג"ט מהריטב"א והרא"ה. הרי בשבת נאמרה עשייה (בלשון לאו: "לא תעשה כל מלאכה"). ולפי"ז הצמיחה של העץ בשבתות האחרות אינה מעשה שאפשר לחייב עליו את האדם. אלא זהו כדבר הנעשה מאליו ופטור. וצ"ע.

אך בשביעית שלא נאמרה בה עשייה הצמיחה מיוחסת לנוטע הראשון, וא"כ הזורע במשתלה והגידולים מתפשטים אח"כ אל מחוץ לעציץ ייחשב כזורע באיסור בשביעית.

וכן צ"ע בע"ז בסוגיה דאשרה (דף מ"ה ב') שאשרה אסורה רק אם יש בה תפיסת יד אדם, ונחלקו ת"ק וריה"ג באילן שנטעו ולבסוף עבדו, ולרש"י המחלוקת היא בנטעו גרעין שלת"ק אין האילן נחשב לתפיסת יד אדם, כי הצמיחה נעשתה מאליה, ולריה"ג האילן נחשב לדבר שיש בו תפיסת יד אדם, כלומר הצמיחה מיוחסת לנוטע. אך להתוס' שם בנטעו גרעין כו"ע ל"פ שאין זו תפיסת יד אדם.

מיהו י"ל דנטעו גרעין כיון שהוא כלה, אין זה העץ שהוא עובדו אח"כ. עיי"ש בתוס' וזהו דין מיוחד באשרה, משא"כ לענין שבת לא אכפת לנו שאין זה אותו העץ, אלא דינו שהעץ גדל מכוחו.

עדיין אין חיבור, רק אח"כ יעשה החיבור, אין בכך איסור זריעה מהתורה בשביעית. (ועיין רדב"ז על הרמב"ם פ"א ה"ו שג"כ משמע מדבריו שאין איסור זריעה מהתורה בעציץ נקוב בשביעית).

והק' הגרשז"א על עצמו מהירושלמי הנ"ל ותירץ שיש לחלק בין ערלה לשביעית. בערלה הוא נחשב לנוטע מיד ברגע הנטיעה. אך בשביעית, מכיון שהתורה תלתה בשביתת הארץ שנא' "ושבתה הארץ", כל עוד אין הנטיעה או הזריעה מחוברים בארץ אין בכך איסור. ומכיון שברגע הראשון לא היה חיבור אע"פ שאח"כ נוצרת יניקה הר"ז יניקה מאליה ואינו חייב. ודינו כמי שלקח עציץ שאינו נקוב והעבירו לעציץ נקוב בשביעית שאינו עובר על איסור מהתורה.

וא"כ נמצא ששביעית שאני מערלה. וא"כ ה"ה י"ל שאין ראיה מדברי האג"ט בשבת לשביעית. בשבת עצם מעשה הזריעה אסור, משא"כ בשביעית רק זריעה בשדה אסורה וכשזורע על שולחן אין זה עדיין שדה, ומה שיתפשט אח"כ נעשה מאליו ואינו מתייחס למעשה הזריעה שלו.

ולעצם ראייתו של האג"ט מעירובין בלחי הנעשה מאליו, בשבה"א (קונט"א סי' ה') גם כתב כן. אולם עיין ריטב"א (סוכה י"א ריש עמ' ב') דמשמע שכל צמיחה במחובר נחשבת לנעשית מאליה ואינה מעשה אדם וכ"כ שם הרא"ה.

ולכאורה קשה על הריטב"א והרא"ה מלחי, שהנוטע לחי אינו נחשב לחי העומד מאליו, אלא כאילו הנוטע הוא הבונה אותו. וא"כ משמע שצמיחה נחשבת כמעשה המיוחס לנוטע? ואולי יש לומר שבסוכה שאני שנאמר בה תעשה. שהרי אפילו שקוצץ את הענפים הסוכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. וק"ו מי שנוטע עץ

נקוב, אע"פ שאח"כ כשהצמחים יגדלו הם יינקו מהקרקע והעציץ ייחשב כמחובר לארץ והפירות יהיו קדושים בקדושת שביעית מהתורה, מ"מ הזריעה עצמה היתה בהיתר, לפני שהחלה היניקה, ומה שבסופה של הזריעה תהיה יניקה אינה אוסרת את הזריעה מתחילתה. וא"כ ה"ה בנ"ד אע"פ שהעלים יתפשטו אח"כ ויהפכו את העציץ למחובר אין הדבר אוסר את הזריעה לכתחילה, ושלא כהאג"ט. אלא שגם הגרשז"א ר"ל רק שאין איסור מהתורה. אך מדרבנן גם דבר זה אסור.

ובנ"ד המדובר בבית ובקרקע מרוצפת וא"כ אין כאן יניקה מהקרקע (עיי' מאמרנו לעיל סי' י"א לענין קרקע מרוצפת או מעוקרת). ואם הקרקע אינה מרוצפת יש לפרוס ניילון מתחת לעציצים וברוחב סביר שגם אם יתפשטו העלים מעבר לעציץ, הניילון יחצוץ בינם לבין הקרקע.

אלא שכאמור קשה לומר שצמיחה הנעשית מאליה, אע"פ שתחילתה מכוחו של הנוטע, תיחשב למלאכה לענין שבת. ואולי יש לדמות צמיחה לאש, שאע"פ שהיא מתפשטת מאליה ע"י הרוח, מכיון שתחילתה ע"י האדם כל המשך התפשטותה מיוחס לאדם המבעיר. ועי' ירושלמי כתובות (פ"ג ה"א) שהמדליק גדיש בשבת חייב על כל שיבולת ושיבולת, וא"כ ה"ה בנטיעה בשבת הוא חייב על התפשטות העלים בשבתות הבאות. מיהו יש לחלק. שם ההדלקה היתה באיסור לכן גם התפשטות האש, ואע"פ שהיא מאליה אף היא אסורה. אך הנוטע בעציץ שאינו נקוב אין כאן איסור, א"כ ההתפשטות אף היא אינה נחשבת למלאכה. וא"כ ה"ה בשביעית, אם נטע בהיתר ההתפשטות לא תיחשב למלאכה האסורה בשביעית אלא לדבר הנעשה מאליו.

ונראה כדברי הגרשז"א במנחת שלמה (ה"א סי' מ') שמהתורה מותר לזרוע בעציץ

סימן טז

דשנים אטי תמס

שצבי בתוכו. והק' עליו הר"ן הר"ז פס"ר דניח"ל? כלומר כשאדם עושה פעולה מותרת, ואגבה נעשית פעולה אסורה, לדעת הרשב"א הדבר אסור. וה"ה כאן אע"פ שהשקאה מותרת, אך יחד עמה הדשן נמס ונעשית פעולה אסורה הדבר אסור כמו כל פס"ר דניח"ל. ובאמת קשה על הרשב"א שהתיר, מאי שנא מפס"ר דניח"ל?

וצ"ל בדעת הרשב"א דלא דמי. פס"ר דנ"ל זהו מי שעושה דבר שכתוצאה ממנו נעשית מלאכה, אך כשאדם עושה פעולה שהיא

ההוראות לחקלאים ולגננים להרבות בערב שביעית בדישון המשתחרר לאט על מנת להימנע מדישון בשביעית עצמה.

ולכאורה מה ההיתר של דישון כזה, הרי כשהוא משקה בשביעית הוא מדשן בידיו, כי ההשקאה היא הממיסה את הדשן, ורק בהשקאה אוטומטית נראה להתיר אך לא בהשקאה ידנית. (המדובר במקום שאין הצדקה לדישון בשביעית עצמה).

ונראה שהדבר דומה למש"כ הרשב"א בשבת פ' האורג שמותר לנעול בית אע"פ